

Examen HAVO

2021

tijdvak 3
donderdag 8 juli
13.30 - 16.30 uur

maatschappijwetenschappen

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 23 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 52 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd.

Als er bijvoorbeeld twee redenen gevraagd worden en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Opgave 1 Tweede Kamerverkiezingen 2017

Bij deze opgave horen de teksten 1 tot en met 3 en afbeelding 1 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Deze opgave gaat over de verkiezingen voor de Tweede Kamer van 15 maart 2017. In totaal namen 28 politieke partijen deel aan deze verkiezingen. Voorafgaand aan de verkiezingen voerden de politieke partijen campagne om de stem van zoveel mogelijk kiezers voor zich te winnen. Meer dan bij eerdere verkiezingen maakten zij daarbij gebruik van sociale media. De uiteindelijke verkiezingsuitslag maakte het moeilijk om een kabinet te vormen. Er waren minstens vier partijen nodig voor een meerderheid in de Tweede Kamer.

Gebruik tekst 1.

Tekst 1 is een bericht van de Facebookpagina van de ChristenUnie tijdens de verkiezingscampagne.

Politieke partijen vervullen een aantal functies, zoals de articulatiefunctie en de communicatiefunctie.

Uit tekst 1 blijkt dat de ChristenUnie ook **andere** functies van politieke partijen vervult.

- 2p 1 Noem twee van deze functies en geef aan waaruit blijkt dat de ChristenUnie deze functies vervult. Gebruik in je antwoord:
- twee functies van politieke partijen;
 - bij elke functie informatie uit tekst 1.

Verkiezingen kunnen opgevat worden als een strijd om de macht.

- 2p 2 Leg dit uit met het kernconcept macht. Gebruik in je uitleg de woorden 'hulpbronnen', 'doelstellingen' en 'handelingsmogelijkheden'.

Gebruik tekst 2.

Uit tekst 2 blijkt dat politieke partijen bij het online campagnevoeren rekening houden met het referentiekader van mensen.

- 2p 3 Leg uit waaruit dit blijkt. Gebruik in je uitleg:
- het begrip referentiekader;
 - informatie uit de regels 1 tot en met 53 van tekst 2.

Toen de samenleving verzuild was, waren er niet veel zwevende kiezers.

- 3p 4 **a** Leg uit hoe socialisatoren in de verzuilde samenleving hieraan bijdroegen. Gebruik in je uitleg:
- twee socialisatoren;
 - de omschrijving van het kernconcept politieke socialisatie.
- b** Geef een verklaring voor het feit dat er tegenwoordig meer zwevende kiezers zijn dan in de verzuilde samenleving. Gebruik in je verklaring de omschrijving van het kernconcept individualisering.

Gebruik tekst 2.

Er kan gesteld worden dat bij het online campagnevoeren van D66 sprake is van rationalisering.

- 3p 5
- Geef de omschrijving van het kernconcept rationalisering. Gebruik in je omschrijving de woorden ‘ordenen’, ‘voorspelbaar’, ‘doelgericht’, ‘efficiënt’ en ‘resultaten’.
 - Leg vervolgens met behulp van deze omschrijving uit dat er bij het online campagnevoeren van D66 sprake is van rationalisering. Gebruik in je uitleg:
 - de woorden ‘ordenen’, ‘voorspelbaar’, ‘doelgericht’, ‘efficiënt’ en ‘resultaten’;
 - informatie uit tekst 2 waarin rationalisering te herkennen is.

Gebruik tekst 3.

In een verkiezingscampagne proberen politieke partijen kiezers voor zich te winnen met een boodschap die bij de partij past. Tekst 3 is afkomstig van de Twitterpagina van Gert-Jan Segers, lijsttrekker van de ChristenUnie. Kenmerkend voor de verkiezingscampagne van de ChristenUnie is de aandacht voor het gezin en voor Bijbelse waarden en normen. De ChristenUnie behoort tot de confessionele stroming.

- 2p 6
- Leg uit bij welk **ander** kenmerk van de confessionele stroming de campagneboodschap uit tekst 3 past. Gebruik in je uitleg:
- een kenmerk van de confessionele stroming;
 - een voorbeeld uit tekst 3.

Gebruik afbeelding 1.

Sociale media bieden de mogelijkheid om specifieke groepen te bereiken en hen te overtuigen een partij te steunen. Afbeelding 1 is een gesponsord bericht van D66 op Facebook.

Er kan een onderscheid gemaakt worden tussen verschillende typen gezinnen.

- 2p 7
- Leg uit waarom de boodschap van afbeelding 1 past bij het moderne gezin. Gebruik in je uitleg:
- een kenmerk van het moderne gezin;
 - informatie uit afbeelding 1.

In afbeelding 1 noemt D66 welke resultaten de partij heeft gehaald en wat concrete doelen van de partij zijn.

Stel dat je als campagneleider van een nieuwe politieke partij een soortgelijk Facebookbericht wilt maken dat als doel heeft om leden van een kostwinnersgezin ervan te overtuigen op jouw partij te stemmen.

Daarvoor moet je nog een concreet doel formuleren waarvoor jouw partij strijdt.

- 2p 8
- Formuleer een concreet doel waarvoor jouw partij strijdt en waarmee je leden van een kostwinnersgezin wilt overhalen op jouw partij te stemmen. Doe dit door het volgende aan te vullen:
Stem op ... (verzin naam partij)! ... (naam partij) strijdt voor:
 - Geef aan bij welk kenmerk van een kostwinnersgezin dit doel past.

Soms stemmen kiezers strategisch bij verkiezingen. Dit kan verschillende redenen hebben. Zo kunnen mensen bijvoorbeeld strategisch kiezen als ze twifelen of de partij van hun eerste voorkeur kans maakt op regeringsdeelname en ze hun stem graag geven aan een partij die deel uit gaat maken van de regering. Zij stemmen dan niet op de partij waar zij de meeste affiniteit mee hebben, maar bijvoorbeeld op een partij van hun tweede of derde keuze die meer kans maakt op regeringsdeelname. Deze kiezers twifelen tussen 'een stem met het hart' of 'een stem met het hoofd'.

- 2p 9
- Leg het dilemma van deze kiezers uit. Gebruik in je uitleg de omschrijving van het kernconcept representativiteit.

Na de verkiezingen van 2017 had geen partij een meerderheid in de Tweede Kamer. In de formatie probeert men een regeringscoalitie te vormen.

- 1p 10
- Welke afweging moeten alle politieke partijen maken als zij regeringsdeelname overwegen? Gebruik in je antwoord de omschrijving van een kernconcept bij het hoofdconcept verhouding. Noem ook de naam van het kernconcept.
- Je mag het kernconcept 'macht' niet gebruiken.*

Opgave 2 Chronisch ziek of gehandicapt

Bij deze opgave horen tabel 1, figuur 1 en de teksten 4 en 5 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Nederlanders worden steeds ouder én tegelijkertijd zijn ze steeds meer jaren ziek. Hoogleraar gezondheidseconomie Johan Polder spreekt van een gezondheidsparadox, een ogenschijnlijk tegenstrijdige situatie. Met name het aandeel chronische zieken groeit hard. Het percentage van de Nederlandse bevolking met chronische ziekte groeit naar verwachting van 32 procent in 2011 naar 40 procent in 2030. Een chronische ziekte is een aandoening zonder uitzicht op volledig herstel en met een relatief lange ziekteduur. Voorbeelden zijn astma, epilepsie, diabetes mellitus en bepaalde hartziekten.

Gebruik tabel 1.

Dat Nederlanders alsmaar ouder worden én tegelijkertijd steeds meer jaren (chronisch) ziek zijn, is een paradox. In tabel 1 is deze ontwikkeling van het 'ouder worden' en 'zieker worden' af te lezen.

- 1p 11 Hoeveel levensjaren meer zullen vrouwen die geboren zijn in 2013 volgens de verwachting doorbrengen mét een chronische ziekte vergeleken met vrouwen die geboren zijn in 1983?
- A 3,4 meer
 - B 9,5 meer
 - C 12,9 meer
 - D 42,0 meer

Gebruik figuur 1.

In figuur 1 wordt het percentage mensen met een chronische ziekte of handicap in 2012 van 25 jaar en ouder onderverdeeld naar opleidingsniveau.

- 6p 12
- a Noem de onafhankelijke en de afhankelijke variabele in figuur 1.
 - b Beschrijf de richting van het verband tussen de variabelen in figuur 1. Doe dit door de volgende zin aan te vullen: Hoe ... , hoe vaker/minder vaak ...
- Cultureel en economisch kapitaal kunnen interveniërende variabelen zijn die invloed hebben op het verband in figuur 1.
- c Geef een verklaring voor het verband in figuur 1 met behulp van het begrip cultureel kapitaal als interveniërende variabele. Gebruik in je verklaring een voorbeeld van cultureel kapitaal.
 - d Geef een verklaring voor het verband in figuur 1 met behulp van het begrip economisch kapitaal als interveniërende variabele. Gebruik in je verklaring een voorbeeld van economisch kapitaal.

Gebruik tekst 4.

De overheid heeft verschillende instrumenten om sociale ongelijkheid te beïnvloeden. Een voorbeeld van een instrument dat de overheid heeft, is dat zij via belastingen de ongelijke inkomensverdeling kan verminderen.

- 3p 13
- a Geef aan van welk overheidsinstrument sprake is bij de arbeidsongeschiktheidsregeling. Gebruik in je antwoord informatie uit tekst 4.
 - b Leg vervolgens uit dat de arbeidsongeschiktheidsregeling de sociale ongelijkheid in Nederland beïnvloedt. Gebruik in je uitleg de omschrijving van het kernconcept sociale ongelijkheid.

Uit tekst 4 blijkt dat de vrees heerste dat ook mensen die het niet of niet meer nodig hebben een uitkering kregen. Deze mensen zouden gebruikmaken of gebruik blijven maken van de arbeidsongeschiktheidsregeling terwijl zij ook zouden kunnen werken. Dat mensen gebruikmaken van de arbeidsongeschiktheidsregeling terwijl dit niet nodig is, kan verklaard worden met behulp van de rationele-keuzetheorie.

- 3p 14
- a Geef een omschrijving van de rationele-keuzetheorie.
 - b Geef vervolgens met behulp van de rationele-keuzetheorie een verklaring voor de situatie dat mensen gebruik blijven maken van de arbeidsongeschiktheidsregeling terwijl dit niet nodig is.
 - c Beredeneer met behulp van de rationele-keuzetheorie een beleidsoplossing om het aantal mensen met een uitkering te verminderen. Baseer de beleidsoplossing op de verklaring die je gegeven hebt bij b.

Gebruik tekst 4.

Deelname aan de arbeidsmarkt voor mensen met een chronische ziekte of een handicap, is van belang om sociale uitsluiting tegen te gaan. Sociale uitsluiting heeft vier componenten. Een van deze componenten is beperkte normatieve integratie.

- 2p 15
- Geef aan dat een **andere** component van sociale uitsluiting te herkennen is in de argumentatie voor de beleidswijzigingen. Gebruik in je antwoord:
- een component van sociale uitsluiting;
 - informatie uit tekst 4.

Gebruik tekst 4.

In de beleidswijzigingen in tekst 4 zijn verschillende ideologieën te herkennen.

- 2p 16
- Leg uit dat in de beleidswijzigingen de liberale ideologie te herkennen is. Gebruik in je uitleg:
- een kenmerk van de liberale ideologie;
 - informatie uit tekst 4 waaruit dit kenmerk blijkt.

In 2006 hebben de Verenigde Naties (VN) een verdrag aangenomen dat als doel heeft de rechten van mensen met een chronische ziekte of handicap te verbeteren. In het verdrag staat wat de overheden moeten doen om ervoor te zorgen dat de positie van deze mensen verbetert. In Nederland waren wetswijzigingen nodig om het verdrag in werking te kunnen laten treden. Deze moesten worden getoetst met onderzoek, zoals naar de mogelijkheden voor de invoering in Caribisch Nederland. In het systeemmodel van het proces van politieke besluitvorming worden verschillende fasen onderscheiden. Een van deze fasen is de conversiefase. Binnen deze fase worden weer sub-fasen onderscheiden.

1p 17

Binnen welke sub-fase valt het onderzoek naar mogelijkheden voor de invoering in Caribisch Nederland? Noem alleen de naam van deze sub-fase.

Gebruik tekst 5.

In tekst 5 staat een zaak beschreven over de sollicitatie van een man met de chronische ziekte diabetes. Bij deze sollicitatie is er sprake van een conflict.

2p 18

Leg uit dat er bij deze sollicitatie sprake is van een conflict tussen sollicitant en werkgever. Gebruik in je uitleg:

- de omschrijving van het kernconcept conflict;
- informatie uit tekst 5 waaruit het kernconcept conflict blijkt.

Uit onderzoek naar kansen op het werk blijkt dat mensen met een zichtbare chronische ziekte of handicap minder promotiekansen krijgen dan andere mensen. Dit verschil kan worden verklaard met het begrip 'opgelegde identiteit'. Hiervan is sprake wanneer iemand een identiteit krijgt toebedeeld door anderen. Een opgelegde identiteit is bijvoorbeeld het beeld dat iemand met een chronische ziekte of handicap niet in staat is om op hetzelfde niveau te functioneren als verwacht wordt van andere medewerkers.

Aan de hand van de etiketteringstheorie kan beredeneerd worden dat een dergelijke opgelegde identiteit kan leiden tot minder promotiekansen.

2p 19

Geef deze redenering aan de hand van de etiketteringstheorie. Gebruik in je redenering:

- de omschrijving van het kernconcept identiteit;
- een omschrijving van het begrip selffulfilling prophecy.

Opgave 3 ‘Het failliet van het gedogen’

Bij deze opgave horen de teksten 6 en 7 uit het bronnenboekje.

Inleiding

In 2015 is het rapport ‘Het failliet van het gedogen - Op weg naar de cannabiswet’ gepresenteerd. Dit rapport is opgesteld door een werkgroep van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten. De werkgroep is opgericht omdat de gemeenten grote problemen ervoeren van het cannabisbeleid, met name problemen op het gebied van gezondheid en criminaliteit en veiligheid. Het doel van de werkgroep was om de problemen, oplossingsrichtingen en de mogelijke consequenties van die oplossingsrichtingen in kaart te brengen. Tekst 6 komt uit het rapport en geeft een beeld van de overlast in een gemeente. Ook tekst 7 is afkomstig uit het rapport.

Gebruik tekst 6.

- 2p 20 Leg uit dat integraal veiligheidsbeleid om drugsoverlast tegen te gaan de sociale cohesie in een wijk kan versterken. Gebruik in je uitleg:
- een voorbeeld van integraal veiligheidsbeleid uit tekst 6;
 - de omschrijving van het kernconcept sociale cohesie.

Gebruik tekst 6.

In de omgeving van coffeeshops zijn vaak straatdealers actief. Straathandel van cannabis is strafbaar.

Er zijn verschillende theorieën die crimineel gedrag verklaren, zoals de gelegenheidstheorie. Deze theorie omvat drie factoren die het niveau van de criminaliteit bepalen. Eén van deze factoren is de aanwezigheid van potentiële daders.

- 2p 21 Geef met behulp van de **twee andere** factoren uit de gelegenheidstheorie een verklaring voor het niveau van criminaliteit in de omgeving van coffeeshops. Gebruik in je antwoord bij elke factor een voorbeeld uit tekst 6.

Gebruik tekst 7.

In tekst 7 wordt gesteld dat veel, vooral kwetsbare, mensen betrokken raken bij de cannabisproductie en -handel.

- 3p 22 Leg uit dat in het betrokken raken van deze mensen bij de cannabisproductie en -handel twee kernconcepten bij het hoofdconcept vorming te herkennen zijn. Gebruik in je uitleg:
- de omschrijvingen van twee kernconcepten bij het hoofdconcept vorming;
 - één voorbeeld uit tekst 7 dat past bij beide kernconcepten.
- Noem telkens ook de naam van het kernconcept.

*Je mag het kernconcept ‘socialisatie’ **niet** gebruiken.*

Aan de hand van fasen in het systeemmodel van politieke besluitvorming kan worden uitgelegd dat beleidsvorming een doorgaand proces is. Een van de fasen in het systeemmodel is de uitvoer-fase.

De conclusie in het rapport 'Het failliet van het gedogen' van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten was dat het gedoogbeleid voor cannabis onhoudbaar is en een effectieve aanpak van gezondheidsproblematiek, criminaliteit en overlast in de weg staat. In het rapport wordt de oproep gedaan om na 40 jaar gedogen een einde te maken aan het gedoogbeleid en wordt de overheid (wetgever) opgeroepen om met een landelijk programma van experimenten met een geregelde cannabisketen te komen.

- 2p **23** Leg uit dat uit bovenstaande informatie over het rapport blijkt dat beleidsvorming een doorgaand proces is. Gebruik in je uitleg **twee andere** fasen (dan de uitvoer-fase) in het systeemmodel van politieke besluitvorming. Noem ook de naam van de fasen.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.